

πλου ἄρχοντος καταλλάττειν τοὺς μετανοοῦντας, ὡς δ' ε'. καὶ ὁ μ.β'. κανὼν τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου διατρανοῦσι· νῦν δὲ οὐκ οἶδ' ὅπως καταφρονεῖται ἡ τοιαύτη διάταξις· ἀλλ' ἡμεῖς τὰ γεγραμμένα λέγομεν.

Συντεκνίας δὲ, ἢ ἀδελφοποιήσεις ποιεῖν μοναχοὺς, κεκωλυμένον ἐστί· καὶ ἐνταλματικῶς τοῦτο τοῖς ἡγουμένοις, ἢ τοῖς ἐξάρχουσιν τῶν μοναστηρίων ἢ Ἐκκλησία παρακελεύεται· οὐδὲ γὰρ ὁ νόμος δέχεται τὰς λεγομένας ἀδελφοποιίας ὅλως.

Περὶ δὲ τῶν ἔμβρυα ἀναιρουσῶν γυναικῶν, ὅτι φόνου ἐπιτιμῶσι ὑπέκεινται, ἀναμφίβολόν ἐστιν, ὡς ὁ δεῦτερος κανὼν τοῦ μεγάλου Βασιλείου πλατέως διέξεισι.

Περὶ τῶν εὐρισκομένων δὲ νεκρῶν βρεφῶν ἐν τῷ συγκοιμηθῆναι τοῖς γονεῦσι, διακρίσεως μεγάλης χρεία· εἰ γὰρ ἐξ ἀμελείας φανερᾶς, μεθυσθέντων δηλαδὴ τῶν γεννητόρων, ἢ ἄλλως πως καταμελησάντων, τὸ πλημμέλημα γένηται, φόνος δοκεῖ καὶ τοῦτο· εἰ δὲ ἐκ συνεργίας καὶ ἐπιβουλῆς τοῦ ἀντικειμένου, μηδαμῶς πταισάντων ἐκείνων, συγγνώμης τὸ πρᾶγμα ἄξιον.

Περὶ δὲ τῶν ἀνιερολογητῶς συναπτομένων δούλων δούλαις, γίνωσκε, ὡς οὐκ ὀφείλουσιν, εἰ μὴ ιερολογηθῶσι, τῶν θεῶν μυστηρίων μεταλαμβάνειν, ἀλλὰ κωλύεσθαι ὡς πορνεύοντες (1). Ταῦτα τῇ εὐλαβείᾳ σου κατὰ τὰς θείας τῶν ἁγίων Πατέρων ἀποφάσεις καὶ διατάξεις γράφομεν· τοῖς δὲ ἀρχιερεῦσι δέδοται οικονομίας ἐν τοῖς τοιούτοις ποιεῖν κατὰ τὸ δοθὲν αὐτοῖς θεῖον Πνεῦμα καὶ χάρισμα· καὶ διὰ τοῦτο λέγομεν καὶ ἀποφαινόμεθα, ὅτι ἀρμάζει τοὺς ἐνθαδίους ἄρχοντας, ἢτοι ἀρχιερεῖς, περὶ τούτων ἐρωτᾶν, καὶ συνεργοὺς αὐτοὺς ἔχειν· ἐκεῖνοι δὲ μᾶλλον ὑπὲρ τοῦ πιστευθέντος αὐτοῖς ποιμνίου τῷ Θεῷ λόγους δώσουσι. Τὸ δὲ λέγειν, ὅτι οὐ καταδέχονται οἱ ἁμαρτάνοντες τὴν ἀκρίβειαν τῶν κανόνων, οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς· λέγει γὰρ ἐν τῷ πδ'. αὐτοῦ κανόνι ὁ οὐρανοφάντωρ Βασιλείος (2), ὅτι δεῖ τοὺς καρποὺς δοκιμάζεσθαι τῆς μετανοίας· οὐ γὰρ τῷ χρόνῳ, ἀλλὰ τῷ τρόπῳ πάντως προσέχομεν· ἐὰν δυσασπαστῶς ἔχωσι τῶν ἰδίων ἐθῶν, καὶ ταῖς ἡδοναῖς τῆς σαρκὸς ἐθέλῃν

(1) Ὁρα καὶ Πέτρου ἀποκρ. σελ. 371 τοῦ παρόντος τόμου. — (2) Βασιλείου καν. πδ'.

δουλεύειν, ἢ τῷ Κυρίῳ, καὶ τὴν κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον ζωὴν μὴ καταδέχωνται, οὐδεὶς ἡμῖν κοινὸς πρὸς αὐτοὺς λόγος· καὶ ἀνάγνωθι, πάτερ, ἕως τέλους τὸν κανόνα, ὡς τῇ ὑποθέσει πρόσφορον.

ἔχεις λοιπὸν, τιμιώτατε πάτερ, κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώσιν, ὅπερ ἤτησας· πλὴν (οὖν) ἐὰν ἀκριβῶς καὶ ἀπταιστῶς βούλη κανονίζειν τοὺς προσιόντας σοι, τοὺς ἐκτεθέντας παρὰ τῶν ἱεροκηρύκων καὶ θεῶν Ἀποστόλων, καὶ τῶν Θεοφόρων Πατέρων κανόνας ἐπιμελῶς μετέρχου, καὶ ἀναφέρων περὶ πάντων, ὧν ἀμφισβητεῖς, μετὰ ταπεινώσεως καὶ παρακλήσεως τῷ μητρολίτῃ σου, ἐνέργει κατὰ τὴν ἐκείνου συμβουλήν, ἐκτενῶς τοῦ Κυρίου δεόμενος δοθῆναι σοι παρ' αὐτοῦ γνώσεως καὶ διακρίσεως χάρισμα· τῷ ὄντι γὰρ λίαν ἐστὶ κινδυνώδες τὸ πεπαρρησιασμένως δεσμεῖν καὶ λύειν τοὺς ἐν πταίσμασιν ἄλόντας, καὶ μὴ κατάλληλα τοῖς παθήμασι κατασκευάζειν τὰ φάρμακα.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ.

ΠΡΩΤΗΣΑΣ ἡμᾶς, τιμιώτατε πάτερ, διὰ τῆς γραφῆς σου οὐ περιττῶς καὶ ἀναρμόστως, ἀλλὰ λελογισμένως καὶ ἀκριβῶς, περὶ ὧν αὐτὸς διηπόρησας, ἃ σήμερον διαποροῦσι καὶ ἄλλοι πολλοί· ἃ τοίνυν ἐκεῖνοις τοῖς κατ' ὄψιν ἡμῖν ἐντυχάνουσι τοῦ Θεοῦ διδόντος λέγομεν, ταῦτα καὶ πρὸς τὴν σὴν ἀποῦσαν τελειότητα λέγομεν. Αὐτίκα κανόνας ἐκκλησιαστικοὺς παρὰ τῶν Θεοφόρων Πατέρων ἐκτεθέντας καὶ βεβαιωθέντας, ἐκείνους εἶναι λέγομεν, οὓς οἱ τε ἅγιοι Ἀπόστολοι, καὶ οἱ ἐν ταῖς ἑπτὰ μεγάλαις καὶ οἰκουμενικαῖς συνόδοις συνελθόντες ἅγιοι Πατέρες ἐξέθεντο· πρὸς τοῦτοις, καὶ τοὺς παρὰ τῶν τοπικῶν συνόδων γεγονότας, καὶ παρὰ τῶν κατὰ διαφόρους καιροὺς λαμψάντων φωστήρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ μεγάλων ἱεραρχῶν ἐκφωνηθέντας, ὧν καὶ τὸ κατ' ὄνομα ἐν τῷ προοιμίῳ τῆς ε'. συνόδου σπουδάσας εὐρήσεις· καὶ παρὰ τούτους ἕτερόν τι ἢ Ἐκκλησία οὐ δέχεται· τοὺς οὖν δηλωθέντας πάντας κανόνας ἀκριβῶς ἐπιμελῶς, οὐχ ἁμαρτήσεις τοῦ σπουδαίου. Περὶ δὲ τῶν ἐκτεθέντων παρὰ τοῦ Νηστευτοῦ Ἰωάννου (1), συνήθειαν παρελάβομεν, ὥστε

(1) Ὁρα Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ κανόνας σελ. 432 τοῦ Τόμου Α'. τοῦ παρόντος συντάγματος.

κατὰ δύναμιν ἐκάστου καὶ τὰς ἐπιτιμήσεις οἰκονομεῖν· πλὴν τοῦτο λέγομεν, ὅτι τὰ δοκοῦντα μὴ κατὰ τὴν ἀκρίβειαν τῶν κανόνων ῥηθῆναι τῷ Νηστευτῇ Ἰωάννῃ, εἴ τις νουνεχῆς σκοποῖ, τῆς τῶν Πατέρων διανοίας ἐξήρτηται. Τοῦ γὰρ μεγάλου Βασιλείου, ἐν τῷ τελευταίῳ κανόνι αὐταῦ συνοπτικῶς παραγγέλλοντος, παντὶ ψυχῶν οἰκονομίαν πεπιστευμένῳ ἐξουσίαν δεδόσθαι, ἐπιτείνειν καὶ ἐλαττοῦν τὸ ἐλάττωμα, κατὰ τὰς διαθέσεις δηλαδὴ τῶν ἐξομολογουμένων, καὶ ὅπως στοχάζεσθαι τῶν προσώπων, καὶ τῶν πραγμάτων, καὶ ἐν διακρίσει τὴν τῶν ψυχῶν ποιεῖσθαι ὠφέλειαν· οὐδὲν ξένον, εἰ καὶ ὁ Νηστευτῆς Ἰωάννης, τῷ τοιοῦτῳ κανόνι πειθόμενος, κατὰ τὸ δοθέν αὐτῷ πνευματικὸν χάρισμα κεκαινοτόμηκε τι, ἐπ' ὠφελείᾳ πάντως τὸ οἰκονομούμενον οἰκονομῶν. Δεῖ οὖν τῶν συνοδικῶς ἐκφωνηθέντων καὶ θεβαιωθέντων ἀντέχεσθαι, ἔπειτα καὶ οἰκονομεῖν κατὰ τὰς διαθέσεις τῶν προσώπων, καὶ καιρῶν, καὶ τρόπων, τὴν ἐπιτιμίαν, τοῦ μεγάλου Βασιλείου, ὡς εἴρηται, τοῦτο ἐπιτρέποντος· τὸ δὲ λέγειν, ὅτι τὰ κανονικὰ παραγγέλματα οὐδὲ μέχρις ἀκοῆς φέρουσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀνάξιόν ἐστι τῆς σῆς ἀρετῆς· οἱ γὰρ μὴ ταῦτα δεχόμενοι, οὐδὲ τῆς τῶν Χριστιανῶν μερίδος ὅπως εἰσὶ καὶ διὰ τοῦτο δεῖ σε μὴ αὐστηρῶς τούτοις καὶ ἀπαραμυθῆτως χρῆσθαι, ἀλλὰ συμπαθητικῶς καὶ διδακτικῶς· ἐπεὶ ὡς ἂν ἐπαχθῆ (1), καὶ ἡδέα τοῖς νοσηλευομένοις παρέχουσι.

(1) Λ. ἐν περιελ. — ἐπεὶ [καὶ] ὡς ἀνεπαχθῆ Λ.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΚΙΤΡΟΥ (1).

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΙΤΡΟΥ,

Ἀποκρίσεις πρὸς Κωνσταντῖνον ἀρχιεπίσκοπον Δυρράχλου καὶ τὸν Καβάσιαν.

Ἐρώτησις.

ΣΥΝΗΘΕΙΑ ἐστὶν ὧδε, εἰς τὴν ἔξω χώραν χειροτονεῖσθαι ἄζυμῆτας ἱερεῖς παρὰ τῶν ἡμετέρων ἀρχιερέων· δεκτόν ἐστι τοῦτο, ἢ οὐ;

Ἀπόκρισις.

Τὸ ἄγραφον ἔθος τῆς Ἐκκλησίας, ὡς νόμον κρατεῖν, ὁ τοῦ κόσμου φῶστήρ, ὁ μέγας θεσπίζει Βασιλεῖος (2)· ὅταν γοῦν τὰς τοιαύτας χειροτονίας οὐκ ἐπιγινώσκῃ ὁ νόμος τῆς Ἐκκλησίας, διὰ τοῦτο οὐδὲ ἡμεῖς δυνάμεθα τὴν ἐν ταύτῃ συνήθειαν γνωματεῦσαι ὡς θεβαίαν κρατεῖν· εἰ γὰρ καὶ μακρὰ ἴσως ἐστίν, ἀλλ' οὐκ οἴδαμεν ἀκριβῶς, εἰ καὶ ἐν συνοδικῷ δικαστηρίῳ κερτηθεῖσα ἐβεβαιώθη· ἐκείνην γὰρ τὴν μακρὰν συνήθειαν θεβαίαν οἱ νόμοι τυγχάνειν διακελεύονται, τὴν δοκιμασθεῖσαν ἐν δικαστηρίῳ καὶ κυρωθεῖσαν (3)· τὴν μὴ τοιαύτην δὲ ὀλοσχερῶς ἀποβάλλονται. Ἐξετασθῆναι τοίνυν χρεῶν, εἰ καὶ ἡ εἰρημένη συνήθεια τῆς χειροτονίας τῶν ἱερέων συνοδικῶς ἐγυμνάσθη καὶ ἐκυρώθη ποτέ· κὰν μὲν γέγονε τοῦτο, κρατεῖτω καὶ εἰς τὸ ἐξῆς· εἰ δὲ μὴ, ἀνάγκη τῇ ἱερᾷ καὶ μεγάλῃ συνόδῳ τὰ περὶ ταύτης ἀνενεχθῆναι, ὥστε τὸ δόξαν ἐκείνη γενέσθαι· τὰ συνοδικῶς γὰρ σκεπτόμενα καὶ διαγινωσκόμενα, τῶν καταμόνας γνωματευομένων κρείττονά εἰσι καὶ ἐπικρατέστερα.

Ἐρώτησις.

Θάπτονται ὀρθόδοξοι Ῥωμαῖοι ἐν Λατινικαῖς Ἐκκλησιαστικαῖς ψαλλόμενοι παρὰ τε Ῥωμαίων καὶ Λατίνων ἐν ταυτῷ· καὶ Λατι-

(1) Ἰωάννης, ἐπίσκοπος Κίτρου, ἔζη κατὰ τὰ τέλη τῆς 16'. Ἐκατονταετηρίδας. Ἐβθασε δὲ τὸν Βαλσαμῶνα, ὡς ἐκ τῆς προτελευταίας τῶν ἀνω Ἀποκριτικῶν αὐτοῦ δείχνεται. — (2) Βασ. καν. 116'. — (3) μγ'. Βασιλικ. Β'. 1.

τινοι δὲ ἀποθνήσκοντες, ὡσαύτως ψάλλονται ὁμοῦ παρὰ Ῥωμαίων καὶ Λατίνων ἀδιακρίτως· ἐπιτίμιον ἔστιν, ἢ οὐ;

Ἀπόκρισις.

Δύο εἰσὶ προφανῆ καὶ μεγάλα, ποιοῦντα διαφορὰν μέσον ἡμῶν καὶ τῶν Λατίνων· τὸ πρῶτον καὶ μείζον, τὸ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος δόγμα· τὸ δεύτερον δὲ, καὶ οὐ τοῦ Ἰσοῦ λόγου, τῶν ἀζύμων ἢ προσφορά· ἢ τῆς Γραφῆς δὲ ἀνάγνωσις, τῆς τε Παλαιᾶς καὶ τῆς Νέας, καὶ αἱ προσευχαί, καὶ αἱ μελωδίαί, καὶ οἱ θεῖοι ναοὶ, καὶ αἱ προσκυνήσεις τοῦ τε τιμίου Σταυροῦ καὶ τῶν ἁγίων εἰκόνων, κοινὰ τούτοις εἰσὶ καὶ ἡμῖν. Οὐκ ἀπαῖδον τοίνυν, οὐδὲ τῇ εὐσεβείᾳ ὀπωσοῦν λυμαινόμενον, τὸ θάπτεσθαι Λατίνους ἐν Ῥωμαϊκοῖς ναοῖς, καὶ ψάλλεσθαι ὁμοθυμαδὸν παρὰ τε Ῥωμαίων καὶ Λατίνων ἱεουργῶν νεκρῶματὰ Λατίνων καὶ Ῥωμαίων· οὔτε γὰρ ὁ τόπος τοὺς ἀπελθόντας, παρὰ Θεῷ ποιεῖ ἀποβλήτους· καὶ ἢ ἐπ' αὐτοῖς ψαλμοῦδία τῶν Λατίνων οὐκ ἔστιν ἐθνικὴ, ἀλλ' ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς θεῶν Γραφῶν. Εἰ δὲ τις ἴσως ἄτοπον ἡγεῖται τὸ γινόμενον οὕτως, αὐτόθεν εἰρήσει τὸν λογισμόν τοῦτον μάταιον· πολλὰ γὰρ σώματα τῶν ἁγίων οἱ πάλαι κατὰ καιροὺς τῆς ἀσεβείας τὸ κράτος ἔχοντες θνησιμαίοις ἀλόγοις παρέμιξαν, καὶ ἐν τόποις βορβόρου μεσοῖς ἐναπέριψαν· ἀλλ' ἢ δεδομένη τοῖς ἁγίοις χάρις, ἐντεῦθεν ἀλώβητος ἔμεινε· καὶ αὐτῶν ἔστιν ἢ ἂνω Ἱερουσαλήμ, ἢ τῶν πρωτοτόκων μητρόπολις, ἢ τῶν πραέων γῆ, τὰ ἠγαπημένα σκηνώματα. Εὕρισκονται δὲ καὶ δυσσεβῶν βασιλέων τάφοι ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς ἁγίοις ναοῖς, ὡς καὶ τοῦ παραβάτου Ἰουλιανοῦ ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων καὶ πανευφῆμων Ἀποστόλων κατὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ μὴν καὶ ἄλλων κακοδόξων ἐν ἑτέροις ναοῖς· καὶ οὐ λυσιτελεῖ τούτοις ἢ ἐκεῖσε ταφὴ· μένει γὰρ αὐτῶν ἢ δυσσεβεία, καὶ αὐτῶν ἔστι τὸ αἰώνιον πῦρ τῆς κολάσεως. Ἀνεμπτος λοιπὸν ἢ ταφὴ τῶν ἐν τοῖς Λατινικοῖς ναοῖς ἐνσοριαζομένων Χριστιανῶν· ἐπειδὴ κἀκεῖσε ἢ τοῦ τιμίου Σταυροῦ καὶ τῶν θεῶν μορφωμάτων ἔστιν ἀναστήλωσις καὶ προσκυνήσεις. Προσθήκη δὲ οὐκ ἀπρόσφορος τῇ ἀποκρίσει ταύτῃ κἀκεῖνο δὴ τὸ εὐαγγελιογραφούμενον, Ἄφες τοὺς νεκροὺς θάπτειν τοὺς

αὐτῶν νεκροῦς(1), τοῦ λόγου, οἶμαι, δηλοῦντος τὸ τὴν διαφθορὰν εἶναι, τούτων ταφὴν· ὡς ἐντεῦθεν μὴδὲ ἐπάναγκες εἶναι τοῖς ζῶσιν ὑπερκοσμῶς μὴτε περισπουδᾶστων μελημάτων ἐπὶ ἐνταφιασμῷ τοὺς νεκροὺς ἀξιῶν, μὴτε μὴν ἐπιλέκτους τόπους τούτου χάριν ἐπιζητεῖν.

Ἑρώτησις.

Ὁ γυναῖκα ἔχων ἱερεὺς, ἢ διάκονος, ἢ ἀναγνώστης, εἰ αὐτὸς μὲν ἀποκαρῆ, μείνη δὲ ἢ σύζυγος αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ, ἄρ' οὖν δύναται εἰς ἱεροσύνην ἢ ἀρχιερωσύνην προαχθῆναι ὁ ἀποκαρεὺς, εἰ καὶ ἡ σύμβιος αὐτοῦ τὴν ἀπόκασιν οὐ καταδέξεται;

Ἀπόκρισις.

Οἱ θεῖοι καὶ φιλευσεβεῖς νόμοι, τὰς αἰτίας καταλέγοντες, ὧν ἕνεκα τὰ τῶν γαμικῶν συνοικεσίων διαζύγια γίνονται, ταύταις ἐντάττουσι καὶ τὸ γινόμενον δι' ἀπόκασιν· ὅπερ καὶ πρόφασιν ἀνεμπτον καὶ ἀκατηγόρητον ὀνομάζουσιν· ἦν δὴ καὶ θανάτῳ παρεοικέναι σοφῶς γνωματεύουσιν, ὡς ἑτέραν ἀγθ' ἑτέρου βίου πορείαν αἰρουμένου τοῦ εἰς τὴν μοναδικὴν βίωσιν παραγέλλοντος(2). Εἰ τοίνυν τὸ τοιόνδε διαζύγιον νόμιμόν ἐστι καὶ ἀνεμπτον διὰ τὴν ἀπόκασιν, καὶ δύναται ἢ γυνὴ τοῦ κειραμένου, εἰ γε βούλεται, μεθ' ἑτέρου ἀνδρὸς ἀκατηγόρητον θέσθαι συνάλλαγμα· ἄρα καὶ ὁ ἀποθριξάμενος ἀνὴρ ταύτης, ὡς τῷ κόσμῳ καθάπαξ νεκρὸς γενόμενος, δύναται, εἰ ἄξιός εὐρεθῆναι, καὶ εἰς τὸ τοῦ ἱερέως, καὶ εἰς τὸ τοῦ ἀρχιερέως ἀναχθῆναι ἀξίωμα· τὸ εἰς τοῦτο δὲ ἀκώλυτον, ἐξόν ἐστι καταμαθεῖν ἀπὸ τῆς περιλήψεως τοῦ ἐγδῶου κανόνος τῆς ἐν Νεοκαισαρεῖα συνόδου, θεσπίζοντος ταῦτα ῥητῶς· Ἐὰν γυνὴ τινος μοιχευθεῖσα λαϊκοῦ ἄντος ἐλεγχθῆ φανερώς, ὁ τοιοῦτος εἰς ὑπηρεσίαν ἐλθεῖν οὐ δύναται· ἐὰν δὲ μετὰ τὴν χειροτονίαν μοιχευθῆ, ὀφείλει ἀπολύσαι αὐτήν· ἐὰν δὲ συζῆ, οὐ δύναται ἔχειν τῆς ἐγχειρισθείσης αὐτῷ διακονίας. Εἰ τοίνυν ὁ ἀπολύσας, κατὰ τὴν τοῦ κανόνος περιλήψιν, τὴν ἑαυτοῦ γαμετὴν, ὡς μοιχευθεῖσαν μετὰ τὴν χειροτονίαν αὐτοῦ, ἔχεται τῆς δοθείσης αὐτῷ ἱερατικῆς διακονίας ἀνεμποδίστως, ἄρα γε πολλῷ πλέον ὁ κατὰ

(1) Ματθ. II, 22. — (2) δ'. Βασιλικ, ΚII, 7.

πρόφασιν ἀμεμπτον διαζυγείσ τῆς οἰκείας γυναικός, ἀκωλύτως καὶ τὸ ἱερατικὸν καὶ τὸ ἀρχιερατικὸν ἀξίωμα δέξεται (1).

Ἑρώτησις.

Τίνες προτιμῶνται εἰς τὸ ψηφίζεσθαι εἰς ἐπισκοπὰς, ὁ πρῶτος πάπας καὶ οἱ μετ' αὐτὸν ἱερεῖς, ἢ οἱ διάκονοι οἱ ἔχοντες ἀρχιερατικὰ ἐκκλησιαστικὰ ὄφρεια;

Ἀπόκρισις.

Αἱ τῶν χηρευουσῶν Ἐκκλησιῶν ψῆφοι κατὰ τὸν ἀκριβῆ λόγον ἀναλόγως τοῖς τόποις καὶ τοῖς προσώποις προβαίνουσιν· οὐ γάρ, εἰ ὁ τόπος μὲν περιβλεπτός, καὶ δεόμενος ποιμένος ἐπιστημονικοῦ καὶ λογίου, καὶ τὸν εἶον τῷ λόγῳ σύνδρομον ἔχοντος, τὸ πρόσωπον δὲ τὸ ὑπὸ χρόνου τυχὸν ἢ θελήματος ἀρχιερατικοῦ, εἰς βαθμὸν ἀναχθὲν ἐπίσημον ἐκκλησιαστικόν, πείρας ἱκανῆς, καὶ λόγου, καὶ γνώσεως στέρεται, δεῖ τοῦτον διὰ γε τὸν βαθμὸν ἐπικηρυχθῆναι τόπῳ λαμπρῷ, τούτου χάριν, ἵνα μήτε τὸ ἀρχιερατικὸν ἀξίωμα κενωθῆ διὰ τὴν τούτου ἀφελειαν, μήτε μὴν ἡ πόλις ἐστερημένη μείνη καταλλήλου ταύτῃ ποιμένος καὶ κηδεμόνος. Διὰ ταῦτα προσήκοντα καὶ ἀρμόδια ὀφείλουσιν εἶναι τοῖς τόποις τὰ ψηφιζόμενα πρόσωπα· ὥστε μὴ τὴν τάξιν τῆς τε εὐσεβείας καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως ἀχραιοῦσθαι τε. καὶ συγχέεσθαι τῶν ἀξιοτέρων γάρ, οὐ τῶν προβαθμιωτέρων καὶ δυνατωτέρων, οἱ θρόνοι· τὰ περὶ τούτου δὲ καὶ ἡ ρηγ'. νεαρά Ἰουστινιάνειος, ἢ κειμένη ἐν κεφαλαίῳ ἢ τοῦ α'. τίτλου τοῦ γ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, εὐσεβῶς καὶ πανσόφως εἰς πλάτος διέξεισι. Κατὰ τοῦτον τοίνυν τὸν λόγον, ἕκαστον τῶν εἰρημένων προσώπων εἰς τὸ κατάλληλον τῆ τούτου ἐνεργείᾳ καὶ ἀρετῇ ἐπισκοπεῖον ψηφισθῆναι προτιμηθήσεται. Οὐ μέντοι γε τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ἄρχοντας ὀρῶσιν αἱ ψῆφοι ἐπὶ πλέον, οἷα κατ' ἐκλογὴν καὶ δοκιμασίαν εἰς τὰς ἀξίας τῶν ἀρχοντικῶν ἀναγομένους, ὡς ὁ ἐκκλησιαστικὸς καὶ ὁ νομικὸς θεσμὸς βούλεται.

Ἑρώτησις.

Ἐδέξατό τις ἀπὸ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος παῖδά τινος· ζητεῖ οὖν αὐτὸς συνάψαι τῷ ἑαυτοῦ υἱῷ θυγατέρα τοῦ αὐταδέλφου τοῦ πατρὸς τοῦ ἀναδεχθέντος· ἔξεστι τοῦτο γενέσθαι, ἢ οὐκ ἔξεστιν;

Ἀπόκρισις.

Ἐπειδὴ τὴν κατὰ Πνεῦμα συγγένειαν κρείττονα εἶναι τῆς σαρκικῆς, καὶ οἱ φιλευσεβαῖς νόμοι, καὶ οἱ ἱεροὶ κανόνες σαφῶς γνωματεύουσιν, ἄρα γε οὐδὲ τὸ παρὸν συνάλλαγμα προεβῆναι συγχωρηθήσεται· ἐγγύτης γάρ ἐντεῦθεν ἀνακέπτει πρωτεξαδέλφων· ἡ σαρκικὴ γάρ πρώτη εξαδέλφη τοῦ ἀναδεχθέντος, διὰ τῆς πνευματικῆς συγγενείας, καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀναδόχου εξαδέλφη λογίζεται, ὡς ἀδελφοῦ ὄντος διὰ τοῦ βαπτίσματος, τοῦ ἀναδεχθέντος παρὰ τοῦ πατρὸς τούτου· ἐπεὶ καὶ ὁ τῆς γυναικὸς ἀδελφός, καὶ ὁ τοῦ ἀνδρὸς, δι' ἀλλήλων, ὁ μὲν, γυναικάδελφος τῷ ἀνδρὶ, ὁ δὲ, ἀνδράδελφος τῇ γυναικὶ ὀνομάζεται, διὰ τὴν ἐγγύτητα· γέγονε δὲ καὶ πράξις συνοδικὴ ἐπὶ τῆς ἐφημερίας τοῦ ἐν ἀγίοις [Νικολάου τοῦ Μουζάλωνος,] πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, γνωματεύσασα ἀκολουθῶς τῷ νγ'. κανόνι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ ἀγίας καὶ οἰκουμενικῆς συνόδου, καὶ τῷ ς'. θεματι τοῦ ι'. κεφαλαίου τοῦ ε'. τίτλου τοῦ κή. βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, τοῖς αὐτοῖς βαθμοῖς περιγραφῆσαι καὶ τὴν πνευματικὴν συγγένειαν, οἷς καὶ ἡ φυσικὴ, ἢ τῆ σαρκικῆ, περιορίζεται· κατὰ τοῦτο γοῦν, καὶ τὸ ἐρωτώμενον τοῦτο συνάλλαγμα γενέσθαι οὐ συγχωρηθήσεται, ὡς εἰς τὸν ἐκ πλαγίου τέταρτον βαθμὸν ἀναγόμενον.

Ἑρώτησις.

Ἐπὶ τούτοις εὐ δύναται καὶ τοῦ συντέκνου αὐτοῦ θυγατέρα, αὐταδέλφην οὖσαν ἀναδεξιμαίου αὐτοῦ, ἀγαγέσθαι νύμφην υἱῷ αὐτοῦ, ἢ ἀδελφόπαιδι, ἢ πρωτεξαδέλφῳ;

Ἀπόκρισις.

Ὁ αὐτὸς λόγος ἀρκέσει καὶ ἐπὶ λύσει τῆς παρούσης ἀπορίας.

(1) Βλέπε Βαλασμ. ἐπὶ τοῦ Μή. καν. τῆς ς', καὶ Νεαράν Ἰσακίου τοῦ Ἀγγέλου σελ. 321 τοῦ παρόντος τόμου.

(1) Ὁρα Βαλασμ. ἐπὶ τοῦ νγ'. Καν. τῆς ς', ἵνα παραπίθεται τὸ ἐνταῦθα μνημονευόμενον σημεῖωμα, ἐκδοσόμενον ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Νικολάου τοῦ Μουζάλωνος.

Ἑρώτησις.

Ἐἰ οὐκ ἀνένδεκτον μένειν τινὰ διηνεκῶς ἔνδον θείου ναοῦ, καὶ ἐντὸς τούτου ἐσθίειν· καὶ μάλιστα ἐὰν οὐδὲ νεωκὸρος εἴη ἐκεῖνος;

Ἀπόκρισις.

Τὸ μένειν ἐντὸς τοῦ θείου ναοῦ νεωκὸροις μόνοις ἀνεῖται, διὰ τε τὰς ἀναγκαίας τούτῳ ὑπηρεσίας, καὶ δι' ἐπιβουλήν κλεπτῶν, ἢ τοιχωρῶν, ἢ ἐτέρων κακοποιῶν· ἄλλῳ δέ τινι, μὴ περικειμένῳ τοιαύτην φροντίδα, ἐνδέδοται οὐδαμῶς· τὸ δὲ ἐσθίειν ἔνδον ναοῦ, οὐχ ὅπως καθ' ἑκάστην, ἀλλ' οὐδὲ ἐκ διαλειμμάτων ὁπόσοῦν τινι, ἀλλ' οὐδ' αὐτῷ συγκεχώρηται νεωκὸρῳ· καὶ τὰ περὶ τούτου τρανῶς διασαφῶσιν ὅ,τε ἐκκλησιαστικὸς νόμος, καὶ ὁ πολιτικὸς· ὁ μὲν ἐκκλησιαστικὸς, ἐν διαφοροῖς κανόσιν, ἀλλὰ δὴ καὶ ἐν τῷ οὐδ'· τῆς οἰκουμενικῆς σ'· συνόδου ταῦτα διαγορεύει, ὅτι Οὐ δεῖ ἐν τοῖς Κυριακοῖς, ἢ ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις τὰς λεγομένας ἀγάπας ποιεῖν, καὶ ἔνδον ἐν τῷ οἴκῳ ἐσθίειν, καὶ ἀκούβιτα στρωννύειν· οἱ δὲ τοῦτο ποιεῖν τολμῶντες, ἢ παυσάσθωσαν, ἢ καθαιρείσθωσαν· ἀκούβιτον δὲ λέγεται ἕπαν στρωμνῆς κατασκευάσμα εἰς ὕψος ἠρμένον καὶ μαλακόν· ἀκούβιθω γὰρ παρὰ Λατίνοις τὸ ἀναπίπτω· ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τῷ 47'. κανόνι ταῦτα· Ἐοὺς ἢ γαμετῆ συνοικοῦντας, ἢ ἄλλως ἀδιακρίτως τοὺς ἱεροὺς τόπους κοινοποιοῦντας, καὶ καταφρονητικῶς περὶ αὐτοὺς ἔχοντας, καὶ οὕτως ἐν αὐτοῖς καταμένοντας, καὶ ἐκ τῶν ἐν τοῖς σεβασμοῖς ναοῖς κατηχουμενείων προστάσομεν ἐξωθεῖσθαι· εἰ δὲ μή τις τοῦτο παραφυλάξει, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω. Ὁ δὲ γε πολιτικὸς νόμος ἐν κεφαλαίῳ ια'. τοῦ α'. τίτλου τοῦ ε'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν ταῦτά φησι· Μέχρι τῶν πρὸ τῆς δημοσίας ἀγορᾶς ὄρων τῆς Ἐκκλησίας τὸ ἀσφαλὲς ἐχέτωσαν οἱ προσφυγόντες, τοῖς ἐνδοτέροις λουτροῖς, ἢ κήποις, ἢ οἰκήμασιν, ἢ αὐλαῖς, ἢ στοαῖς χρώμενοι· κωλυέσθωσαν δὲ ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἢ ἐσθίειν, ἢ ὑπναῦν. Ἀλλὰ καὶ ἡ ογ'. νεαρά τοῦ Βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ φιλοσόφου παρομοίως καλᾶζει καὶ τοὺς ἐπιτρέποντας τὴν εἰς τὰ κατηχουμενεῖα κατοίκησιν. Ἐκ τῆς περιλήψεως οὖν τῶν τοιούτων θεσπισμάτων ἀπηγορευμένον, ἐστὶ παγτάπασαι καὶ τὸ ἐσθίειν, καὶ τὸ μένειν ἔνδον θείου ναοῦ.

Ἑρώτησις.

Ἐν τοῖς ἀρχοντικοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ἀξιώμασι τίς πρῶτος, καὶ τίς δεύτερος, καὶ τίς τρίτος; καὶ πῶς ἐφεξῆς ἡ τούτων τάξις (1);

Ἀπόκρισις.

Ἀπὸ μὲν παλαιᾶς παραδόσεως πρῶτός ἐστιν ὁ μέγας οἰκονόμος· δεύτερος, ὁ ἐπὶ τῆς μεγάλης σακέλλης, ἦγουν ὁ μέγας σακελλάριος· τρίτος, ὁ μέγας σκευοφύλαξ· τέταρτος, ὁ χαρτοφύλαξ· πέμπτος, ὁ ἐπὶ τῆς μικρᾶς σακέλλης, ἦγουν ὁ σακελλάριος· καὶ ἕκτος, ὁ πρωτεκδικος· οἵτινες καὶ ἐξωκατάκηλοι λέγονται. Τὸ τοῦ πρωτεκδικου δὲ ὄφφικιον, ἐν τοῖς ὑποθετηκόσιν ἐν Ἐκπαλαί, ὕστερον τοῖς ὑπερέχουσι συετάγη παρὰ τοῦ τῆς μακαρίας λήξεως πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Γεωργίου τοῦ Ξιφιλίνου· τῇ πράξει δὲ ταύτῃ ἐπηκολούθησε καὶ γνώμη γενναία τοῦ ἐν ἀγίοις μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Εὐσταθίου, ἐπαινοῦσα καὶ ἐξαίρουσα τὸ γεγονός, ὡς εὐλόγως καὶ ἀμέμπτως πραχθέν· οἱ κτηνικαῦτά τινων ἀντειπόντων, ὡς μὴ ἀποδεξαμένων τὴν πράξιν. Μετὰ τοὺς ἐξωκατακλήλους δὲ, πρῶτός ἐστιν ὁ πρωτονοτάριος· δεύτερος, ὁ ὑπομνηματογράφος· τρίτος, ὁ λογοθέτης· τέταρτος, ὁ κανατρίσιος· πέμπτος, ὁ ἱερομνήμων· ἕκτος, ὁ ραιφερενδάριος· ἕβδομος, ὁ ἐπὶ τῶν γονάτων· ὀγδοός, ὁ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς καταστάσεως· ἔννατος, ὁ ὑπομνητήσκων· δέκατος, ὁ ἐπὶ τῶν σεκρέτων· ἐνδέκατος, ὁ ἐπὶ τῶν κρίσεων· δωδέκατος, ὁ δευτερεύων τῶν διακόνων· μετ' αὐτοὺς, οἱ τρεῖς ὀστιάριοι· καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ τρεῖς ἀρχοντες τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἡ προχείρισις δὲ τοῦ δευτερεύοντος τῶν διακόνων οὐχ ἀπλῶς γίνεται, ἀλλὰ κατ' ἐκλογὴν· δεῖται γὰρ τὸ τοιοῦτον ὄφφικιον ἀνδρὸς ἱκανοῦ καὶ ἐπιτηδεύου εἰς τὸ ἐκπληροῦν ἀμέμπτως τὰς ἀρμοζούσας τούτῳ διακονίας· αὐτοῦ γὰρ ἐστὶν ἡ μετὰ τὴν εἴσοδον εὐφημία τῶν βασιλέων καὶ τῶν ἀρχιερέων, τὸ ἐν ταῖς λιταῖς βαστάζειν τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ τὰς ἐν αὐταῖς συναπτάς καὶ αἰτήσεις ποιεῖν, τὸ, ἀπόντος τοῦ ἀρχidiaκόνου, δίδοναι καιροῦς τοῖς ἐν τῷ ἁμβωνι διακόνοις, καὶ ἄλλα τινὰ

(1) Ὑρα Βαλα. Μελέτην χάριν τῶν δύο ὄφφικίων Τόμ. Δ'. σελ. 580.

τούτου ὑστερήματα ἐκπληροῦν· κατὰ τοῦτο γοῦν καὶ λέγεται δευτερεύων, οὐχ ὅτι δευτερεύει ἐν τῇ τάξει τῶν διακόνων. Τοιαύτην μὲν οὖν ἡ παλαιτέρα παράδοσις εἶχε τὴν τῶν ἀρχοντικῶν τάξιν καὶ στάσιν· ὅτι δὲ αἱ τούτων σφραγίδες τοῦ θελήματος τῶν ἀρχιερέων ἐξήρτηνται, διάφοροι δὲ εἰσι καὶ ταῖς γνώμας καὶ ταῖς ὀρέξεσιν οἱ ἀρχιερεῖς, τούτου χάριν συνεχέθη ἡ τάξις ἡ παλαιά· κἀντεῦθεν οὐδὲ ἡ στάσις τῶν ἀρχοντικῶν ἐπὶ τῆς ἰδρύσεως ἔμεινεν, ἀλλὰ μετακινήθη κατὰ τὸ τοῖς ἀρχιερεῦσι δοκοῦν· ἡ σύγχυσις δὲ αὕτη ἐν τοῖς πλείοσι τούτων ὡς νόμος λοιπὸν ἐπεκράτησεν. Ὅτι δὲ ἐν τούτοις εὐρίσκονται τινες μέτοχοι ὁποιοῦν πείρας ἐκκλησιαστικῆς, τὰ μὲν τῆς ὑπερεχούσης τάξεως ἀρχοντίκια ἐπὶ τῆς οικείας μένειν ἕως καταστάσεως, ἡ ἰδρύσεως· τὰ δὲ τῆς δευτέρας, εἰ καὶ μετατιθέσθαι, ὅμως οὐ χωρὶς εὐλόγου αἰτίας τοῦτο ποιοῦντες καταλαμβάνονται, ἢ ἀρετὴν δηλαδὴ τιμῶντες, ἢ λόγον, ἢ ἄλλην ἐπαινουμένην ἐνέργειαν· οἳ γε μὴν παντάπασιν πείρας ἀμέθεκτοι καὶ ἀνεπιστήμονες, τὰ ἄνω κάτω ποιοῦντες εὐρίσκονται· καὶ ἡ παροιμία τούτοις ὁμέστολος, ἄνω ποταμῶν χωρεῖν λέγουσα τὰς πηγὰς, καὶ τὰ παρὰ Ἰουδαίοις δευτερόπρωτα σάββατα, καὶ παρὰ τοῖς δεινοῖς σοφισταῖς τὰ πρωθύστερα. Χρεῶν οὖν ἐμοὶ δοκεῖ, τοῖς πολλοῖς ἔθεσιν ἀναντιρρήτως ἀκολουθεῖν· εἰ δὲ τι καὶ καινοτομεῖν ἀνάγκη ἐν τούτοις, ἐξ εὐλόγων αἰτιῶν, ἀλλ' οὐκ ἐκ θελημάτων ἰδίων τοῦτο ποιεῖν. Εἰσὶ δὲ καὶ ἕτερα ὀφφίκια, ἅπερ μάλιστα τοῖς ἱερεῦσιν ἀρμόζουσιν· ὁ ἐπὶ τῶν κατηχήσεων, ὁ ὀρφανοτρόφος, οἱ τέσσαρες ἐκδικοὶ, ὁ ἀρχων τῶν φώτων, ὁ νουμμοδότης, καὶ ὁ περιοδευτής. Ἀναγνωστῶν δὲ ὀφφίκια, ταῦτα· ὁ δομέσικος τοῦ δεξιοῦ χοροῦ· ὁ δομέσικος τοῦ ἀριστεροῦ· ὁ λαοσυνάκτης· ὁμοίως ὁ δομέσικος τῶν ψαλτῶν, ὁ παρὰ τινῶν λεγόμενος πρωτοψάλτης· ὁ πριμμικήριος τῶν ἀναγνωστῶν· ὁ ἀρχων τῶν κοντακίων· ὁ πρωτοκανονάρχος· οἱ χαρτουλλάριοι τῆς μεγάλης σακέλλης, καὶ τοῦ σκευοφυλακείου. Θεωροὶ δὲ, καὶ δεποτάτοι, καὶ καμισάτοι, οὐκ εἰσὶν ὀφφίκια, ἀλλὰ διακονίαι περὶ τὸ ἅγιον εἶμα, τούτοις ἀρμόζουσαι· οἱ μὲν γὰρ θεωροὶ τὴν φυλακὴν καὶ τήρησιν πιστεύονται τῶν ἱερῶν σκευῶν, καὶ τῶν καλυμμάτων αὐτῶν, εἰ

μάλιστα εὐρίσκονται ταῦτα λίθοις καὶ μαργάροις κοσμούμενα· οἱ δεποτάτοι δὲ, μανδυοφοροῦντες μετὰ λαμπάδων προπορεύονται, τοῦ τε ἁγίου Κύαγγελίου, ὅποτε ἀναφέρεται εἰς τὸν ἄμβωνα πρὸς ἀνάγνωσιν, καὶ τῶν ἁγίων δώρων, ἐν τε τῇ εἰς τὴν ἁγίαν τράπεζαν εἰσόδῳ, καὶ ἐν τῇ εἰς τὴν πρόθεσιν ἐπανόδῳ αὐτῶν· οἱ λοιποὶ δὲ, ἤγουν οἱ καμισάτοι, ἐνασχολοῦνται περὶ διακομιδῆν ἀνθρώπων πυρὸς εἰς τὸ θυσιαστήριον, καὶ περὶ τὴν τῶν θείων λεβήτων ἐκπύρωσιν, ἵνα ἐκείθεν συνήθως ζέον ὕδωρ τοῖς ἁγίοις ποτηρίοις κατὰ καιρὸν ἐγχεθῆ, καὶ περὶ ἄλλας ὁμοίας τούτοις ὑπηρεσίας. Εἰσὶ δὲ καὶ οἱ λεγόμενοι πατριαρχικοὶ δομέστικοι· καὶ τοῦτο δὲ τὸ ὀφφίκιον, τῶν ἀναγνωστῶν ἐστὶ· διακονία δὲ τούτου, τὸ ἐν ταῖς προόδῳ τοῦ πατριάρχου λέγειν τὸ, Εἰς πολλὰ ἔτη, δέσποτα.

Ἐρώτησις.

Τὸ ἀρχidiaconικὸν ὀφφίκιον ποίας ἐστὶ τάξεως, καὶ ποίου βαθμοῦ· καὶ εἰ προίσταται τῶν ὅλων διακόνων, ὡς ἀρχidiaconος, καὶ αὐτῶν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχόντων· καὶ εἰ προτιμᾶται πάντων ἐν τῇ μεταλήψει τῶν θείων μυστηρίων· καὶ εἰ ἐπ' ἀδείας ἐστὶ τῷ ἀρχιερεῖ, ἐπάνω τῶν προεισοδουσάντων, μηδὲν δὲ σχόντων ὀφφίκιον, τιθέσθαι τινὰς μηδὲν μὴδ' αὐτοὺς ἔχοντας ὀφφίκιον, ἀλλὰ πιττακίῳ μόνῳ καὶ προστάγματι τὴν ὑπεροχὴν λαβόντας. Τίς δὲ ἐστὶν ἡ ἐνέργεια τοῦ ἱερομνήμονος, καὶ εἰ διάκονος αὐτὸς ὀφείλει εἶναι, ἢ ἱερεὺς;

Ἀπόκρισις.

Τὸ ἀρχidiaconικὸν ὀφφίκιον οὐκ ἐστὶν ἀρχοντίκιον, οὐδὲ ἐκ φιλατιμίας ἀρχιερατικῆς, ὥσπερ τὰ ἀρχοντίκια· περιφορᾶς δὲ πολλῶν ἡλίων συμπέρασμα· διὸ καὶ ὡς χρόνου καὶ ἰδίου κόπου δῶρημα ὁ ἀρχidiaconος ἔχει καὶ τὴν ὑπεροχὴν ἐπὶ πάντων τῶν διακόνων, εἴτε ἀρχοντικοῖς ὁποιοῦσιν τετίμηνται, εἴτε καὶ μὴ, ἐν τε τῷ ναῷ, ἐν τῷ ἁγίῳ βήματι, καὶ ἐν τῇ μεταλήψει τῶν θείων μυστηρίων. Τὸ δὲ διὰ πιττακίων τιθέσθαι τινὰς, κἀν ὀφφίκια ἔχωσιν, ἐπάνω τῶν προεισοδουσάντων, πάντῃ ἀνένδεκτον, ὡς καὶ προδήλως ἄδικον· ἡ γὰρ τάξις καὶ στάσις τῆς εἰσόδου τῶν διακόνων τῷ χρόνῳ ρυθμίζεται, καὶ στηρίζεται, καὶ ἐστὶν ἀμετακίνητος. Ἀρκεῖ δὲ τοῖς οὕτω προτι-

μωμένοις τῷ, Ιερουργούντος τοῦ ἀρχιερέως, ἐν τῇ εἰσόδῳ καὶ ἐν τῇ μεταλήψει τῆνικαῦτα μόνον προτιμᾶσθαι τῶν προεισοδευσάντων, οὐ δι' ἄλλό τι, ἢ ὅτι ἀρχοντικαῖς τετιμῶνται χωρὶς δὲ τοῦ ἀρχιερέως, οὐδέποτε οὐδαμῶς ταύτης τῆς προτιμῆσεως ἀπολαύσουσιν· εἰ γὰρ καὶ οὐδὲ ἀρχοντικά ἐχουσιν, ὑπερβάλλον τὸ ἄδικον· εἰς τί γὰρ ἀπλοῦς διάκονος ἑτέρου προτιμῆσεται ἀπλοῦ διακόνου προεισοδεύσαντος; Πλὴν, εἰ ἀγαπᾷ τὴν ἀδικίαν ὁ προεστῶς, καὶ τοῦτο πράττειν ἀλογίστως οὐκ ἀπιστρέφεται· ἀλλ' εἰς τοῦτο λόγος οὐδεὶς, ὥσπερ οὐδὲ φωνή ἐπαδόντων εἰς ἀσπίδος ὄψα, κατὰ τὸ ψαλτωδούμενον (1). Τὸ τοῦ Ιερομνήμονος δὲ ὄφικιον διακόνῳ ἐξ ἀνάγκης προσήκει· ἐπειδὴ συγυπουργὸς οὗτός ἐστι τῷ ἀρχιερεὶ μέλλοντι Ιεροπρακτεῖν· εἰ δὲ Ιερεύς ἐστὶν ὁ Ιερομνήμων, κενῶ ὀνόματι, ὡς οὕτως εἰπεῖν, Ιερομνημονεῖ· οὐδὲ γὰρ ἐξόν αὐτῷ ἐν ταῖς ὑπηρεσίαις τῶν ἀρχιερατικῶν στολισμάτων διακόνου τάξιν τηρεῖν. Τινὲς δὲ τῶν ἀρχιερέων, ἐξ ἀπειρίας τὰς ἐγγραφὰς τῶν μαρτύρων, τὰς γινομένας περὶ τῶν Ιεραῶσαι θελούντων, ἀνατιθέασι τῷ Ιερομνήμονι, καὶ λανθάνουσι προφανῶς ἀδικοῦντες τὸν χαρτοφύλακα· τῷ τούτου γὰρ ὄφικίῳ ἐμπέπηκται καὶ ἡ τῆς τοιαύτης Διακονίας ἐνέργεια· καὶ οὐδαμῶς ἐκ τούτου αὕτη παρασλευθήσεται, ὥσπερ δὴ καὶ ἡ τῶν Ιερολογιῶν.

Ἐρώτησις.

Εἰ ἐπ' ἀδείας ἐστὶ τῷ ἀρχιερεὶ, χαρτοφύλακος ὄντος, ἑτέρῳ οἰωδῆτινι ἐπιτρέπειν, εἴτε πάντοτε σημειοῦσθαι, εἴτε καθάπαξ τοῦτο διενεργῆσαι· καὶ ποίας ἐστὶ γλώσσης ἢ τοῦ δομestίκου προσηγορία, καὶ ἐπὶ ποίαις ἐξουσιάζει τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀκολουθιῶν;

Ἀπάντησις.

Τὸ σημειοῦσθαι τὰ παρεμπύπτοντα, τῷ χαρτοφυλακικῷ ἀξιώματι ἀπαρεγγεῖρητως ἐγκεκόλαπται· ὅθεν καὶ παρόντος μὲν αὐτοῦ, οὐκ ἐξόν ἐστὶν ὅλως τῷ ἀρχιερεὶ, ἑτέρῳ ἀναθεῖναι σημείωσιν οἰανδῆτινα· εἰ μήποτε ἀνάγκη ἐπέλγει διὰ μακρᾶς ὁδοῦ γενέσθαι σημείωσιν, διὰ τινὰ κατὰ τόπον ἀναφυσῆσαν.

(1) Ψαλμ. ΝΖ', 5.

ὑπόθεσιν· τῆνικαῦτα γὰρ, ὅν ἂν ἐκλέξηται ὁ ἀρχιερεὺς, ἀποστέλλει δικαίῳ αὐτοῦ τηρήσοντα καὶ σημειωσόμενον τὴν ὑπόθεσιν· νοσοῦντος μὲν τοῦ χαρτοφύλακος, ἢ ἀποδημοῦντος, ἀντ' ἐκείνου τῷ ὑπομνηματογράφῳ ἀνείται ἡ ἐκθεσις καὶ ἀνάγνωσις τῶν τοῦ χαρτοφυλακικοῦ σεκρέτου ὑπομνηματισμῶν. Ἡ τοῦ δομestίκου δὲ προσηγορία, κατὰ Λατίνους, τὸν ἐξάρχοντα, τὸν προηγούμενον, τὸν ἐπιστάτην δηλοῖ· καθὰ δὴ καὶ παρὰ ταῖς βασιλικαῖς ταξιαρχίαις λέγεται δομestικός ἀνὰ μέρος καὶ ἀνατολῆς, καὶ δύσεως, καὶ σχολῶν· κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον καὶ ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς τάξεσι δομestικός λέγεται, εἴτ' οὖν ἀρχιδός καὶ ἐπιστάτης τῶν μελωδιῶν τε καὶ τῶν μελωδῶν, οἷα εἰς ρυθμὸν καὶ τάξιν καθιστῶν αὐτούς τε καὶ τὰ μελωδήματα· ἐνέργειαν δὲ ἔχει αὐτό τε τοῦτο, καὶ τὸ ἐν ταῖς καθολικαῖς παννυχίαις τὰς ἐνάρξεις ποιεῖν, ἐν τῷ ἐκφωνεῖν πρὸς τὸν ἀρχιερέα, ἢ τὸν παρόντα Ιερέα, τὸ, *Κυλόγησον, δέσποτα· αἱ τοιαῦται δὲ παννυχίδες γίνονται μὲν καὶ ἐν ἄλλοις καιροῖς, ἐξαιρέτως δὲ ἐν ταῖς πέντε ἡμέραις τῆς πρώτης ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν, μετὰ τὴν τῆς Ιερουργίας τῶν προηγιασμένων ἀπόλυσιν.*

Ἐρώτησις.

Πὰ ἀντιμίνσια καὶ ἐν ἑτέραις ἄρα ἐπαρχίαις παρῤῥησιάζονται, ἢ ἐν μόνῃ τῇ τοῦ διενεργήσαντος ταῦτα, καὶ οὐ παρ' ἐνορίαν; Καὶ τί σημαίνει τοῦτο ἐλληνικῶς, καὶ πῶς δεῖ γράφεσθαι, διήτα, ἢ δι' ἰῶτα; Εἰ σπάνις δὲ ἐστὶ μύρου, ἔξεστι τὸ εὐρισκόμενον διὰ μίγματος ἐλαίου πληθύνεσθαι (1);

Ἀπάντησις.

Τὰ ἀντιμίνσια, τῆς ἀγιαστικῆς δυνάμεως μετασχάντα, ἢν αὐτοῖς ἢ τῆς καθιερώσεως τῶν ἐκ νέου ἀνεγειρομένων ναῶν ἀκολουθία ἢ ἑπταήμερος, ἐν τῷ ἐκεῖσε θυσιαστηρίῳ κειμένης, Ιερουργία ἐμποιεῖ, ἀνεμποδίστως, ἐνθα ἢ τούτων χρῆσις ἐστὶ, διαδόσιμα γίνονται, καὶ οὐ περιγράφονται ἐν τῇδε τῇ ἐνορίᾳ, ἢ ἐν ἐκείνῃ, κατὰ τινὰ δικαιοδοσίαν ἀποκεκληρωμένην αὐτῇ· καὶ ὑπερβόρια γὰρ γινόμενα, καθὰ δὴ καὶ τὸ θεῖον μύρον, καὶ ἄλλα ἅγια, τὴν ἐαυτῶν χρῆσιν ἀνεπιτίμητον ἔχουσι, μόνον Ιερουργη-

(1) Ὅρα τὸ περὶ ἀντιμινσίου σημεῖωμα τοῦ πατριάρχου Νεῖλου σελ. 141 τοῦ παρόντος τόμου.

θέντα κατὰ τὴν κειμένην περὶ τούτων τῶν Πατέρων παράδοσιν. Ἡ προσηγορία δὲ αὕτη παράγεται ἀπὸ τοῦ μίνσου, τοῦ καθ' Ἑλληνας μὲν τὸ κανοῦν δηλοῦντος, κατὰ δὲ τὴν Ἰταλὴν γλῶσσαν τὸ πεπραγμένον τοῖς ὄψοποιοῖς ἐδεστόν· κατὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὰ ἐν ταῖς τραπέζαις ἐφαπλούμενα ὀθόνια, μινσάλια λέγονται, οἷα πρὸς κόσμον τῆς τραπέζης καὶ τῶν μινσῶν τιθέμενα· κατὰ κοινολεξίαν δὲ ἀντιμίνσια λέγονται, ὥσπερ ἐν τοῖς ἱματισμοῖς τὰ ἀντίπανα, καὶ ὅσα ἐκ τῆς κατὰ ἀνάγκασιν ἐνεργείας τὴν τοιαύτην ἐν τούτοις προσηγορίαν εἰλήχασιν. Ἐν ἐκείναις δὲ ταῖς ἀγίαις τραπέζαις ταῦτα τίθενται, ἅς καθιέρωσις οὐχ ἡγίασεν· ἐκ τῶν ἀντιμινσίων γὰρ αὐτὴ τε ἢ μὴ καθιερωθεῖσα τράπεζα, καὶ ἡ ἱερουργουμένη προσφορά λαμβάνουσι τὸν ἁγιασμόν· ἢ γὰρ ται ἁγιασθεῖσα, ἀφ' ἑαυτῆς ἁγιάζει τὰ δῶρα· οὐ γὰρ οἰκοθέν εἰσιν ἁγία· καὶ τοῦτο ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἡ δεσποτικὴ φωνὴ μαρτυρεῖ, μείζονα τῶν δῶρων λέγουσα, καὶ τοῦ χρυσοῦ, τὸ θυσιαστήριον, καὶ τὸν ναόν, ὡς τοῦ μὲν, τὰ δῶρα, τοῦ δὲ, τὸν χρυσὸν ἁγιάζοντος (1). Εἰ γοῦν ἀκαθιέρωτός ἐστιν ὁ ναός, τὸ ἐλλεῖπον τούτου ἀνεπληροῖ ἢ ἁγιαστικὴ τοῦ ἀντιμινσίου δύναμις· ὅθεν οὐδὲ ἐξεστὶν ἐν ἀκαθιέρωτῳ ναῷ χωρὶς ἀντιμινσίου ἱερουργίαν γενέσθαι ποτέ· πῶς γὰρ τὸ θυσιαστήριον ἁγιάσει τὸ δῶρον, μὴ μετασχὼν ἁγιότητος; καὶ τῷ τολμήσαντι τοῦτο ἱερεῖ πρόστιμόν ἐστιν ἢ καθαίρεσις· δι' ἰῶτα δὲ γράφεται διὰ τὸ ἐθνικόν· τὰ γὰρ ἐθνικά, κατὰ τὸν γραμματικὸν κανόνα, οὔτε παραγωγὰς, οὔτε κανόνας ἔχουσι· εἴθισται δὲ τοῖς γραμματικοῖς δι' ἰῶτα καὶ ο μικροῦ καὶ ε ψιλοῦ τὰς ἐθνικάς φωνὰς γράφεσθαι. Οὐκ ἔχει δὲ χώραν ὅλως καθ' ἕτερον τρόπον ἀνευ καθιερώσεως νέου ναοῦ τὸ γίνεσθαι ἀντιμίνσια, καὶ λανθάνουσι ἑαυτοὺς οἱ ἀλλοτρόπως καινοτομοῦντες τὴν τούτων ποίησιν, παραβάτας ποιοῦντες τῶν ἐκκλησιαστικῶν παραδόσεων, καὶ ἄδωρα δῶρα καὶ οὐκ ὀνήσιμα, κατὰ τὸν εἰπόντα (2), προσάγοντες. Οὐκ ἐφιστᾶν δὲ χρῆ, εἰ ἐκ καινῆς ἅμα καὶ προσφάτως ἐστὶν ἀνεγνηγερμένος ναός, ἵνα τούτου καθιέρωσις γένηται· ἀλλ' εἰ καὶ εὑρίσκεται τις ἐκ πολλοῦ μὲν ἀνεγνηγερμένος, καθιέρωσις δὲ μὴ δεξάμενος, τῆς ἀγιστείας ταύτης καὶ ὁ τοιοῦτος ἀξιωθήσεται, ὡς δέξασθαι ταύτην ἀμέμπτως

δυνάμενος. Εἰ σπάνις δὲ ἐστὶ μύρου ἐν τε τοῖς θεοῖς βαπτίσμασι, καὶ ἐν τῇ τῶν ναῶν καθιερώσει, καὶ ἐν ἄλλῃ τούτου χρήσει, τῷ εὑρισκομένῳ ὀλιγοστῷ μύρῳ συγκαταμίγνυσθαι ἔλαιον συγκεχώρηται· ὡς ἂν, οὕτω πληθυνθέν, ἀρκέσῃ ἐκπληρῶσαι τὸν ἁγιασμόν τοῖς δεομένοις αὐτοῦ.

Ἑρώτησις.

Εἰ ἐξεστὶ τοῖς Ἀρμενίοις, ἐν αἷς πόλεσιν οἰκοῦσι, κατὰ πᾶσαν ἄδειαν κτίζειν Ἐκκλησίας, καὶ εἴτε χρῆ κωλύεσθαι, ἢ ἔαν αὐτοὺς ποιεῖν, ὡς βούλονται.

Ἀπόκρισις.

Ἐν ταῖς Χριστιανῶν χώραις καὶ πόλεσιν ἐνδέδοται μὲν ἀρχῆθεν οἰκεῖν καὶ ἀλλογλώσσους, καὶ ἑτεροδόξους, ἢ γοῦν Ἰουδαίους, Ἀρμενίους, Ἰσραηλίτας, Λατίνους, καὶ λοιποὺς τοιοῦτους· πλὴν οὐκ ἀναμιξὲς μετὰ τῶν Χριστιανῶν, ἀλλὰ κεχωρισμένως· ὅθεν καὶ ἀφορίζονται τόποι ἐκάστη τούτων φυλῆ, εἴτε ἐντὸς πόλεων, εἴτε ἐκτὸς, ὥστε τούτοις ἐμπεριγράφεσθαι, καὶ μὴ ἐπέκεινα τούτων τὰς οἰκήσεις αὐτῶν ἐκτείνεσθαι. Ἐπινενόηται δὲ τοῦτο τοῖς πάλαι βασιλευσίν, ὡς οἱμαί, τριῶν ἕνεκεν· ἐνὸς μὲν, ἵνα τῷ ἐστενωμένῳ καὶ ἀφωρισμένῳ τῆς τούτων οἰκήσεως λαμβάνωσιν αἴσθησιν, ὡς ἀπόβλητοι διὰ τὴν κατ' αὐτοὺς αἵρεσιν κρινόνται· ἑτέρου δὲ, ἵνα κατὰ μικρὸν, διὰ τὸ συχνῶς ὁμιλεῖν τοῖς Χριστιανοῖς, πρὸς μετάθεσιν ἀπαλλάττωνται· εἰ καὶ μὴ πάντες, ἀλλὰ τινὲς μὲν, ὅσους δὴ ἡ σωτηρία ἠγάπησε· καὶ τοῦ τρίτου, ἵνα τοὺς καρποὺς τῶν ἐπιτηδευμάτων αὐτῶν οἱ κατὰ θίον χρήζοντες αὐτῶν ἀποφέρωνται. Τοῖνον καὶ οἱ Ἀρμένιοι, εἰ ἐν τόπῳ, ἐνθα περιγράφονται, καὶ ναοὺς κτίζουσι, καὶ τὰ τῆς αἵρέσεως αὐτῶν ἐκτελοῦσι, μενοῦσιν ἀνεπηρέαστοι· τὸ αὐτὸ γὰρ καὶ Ἰουδαῖοι πρόσεστι, καὶ Ἰσραηλίταις, οἰκοῦσιν ἐν πόλεσι Χριστιανικαῖς· εἰ δὲ τοὺς ὄρους ὑπερβαίνουσι τῆς ἀφορισθείσης αὐτοῖς συνοικήσεως, οὐ μόνον αὐτοὶ κωλυθήσονται, ἀλλὰ καὶ τὰ οἰκοδομήματα τούτων, ὅποια δ' ἂν καὶ ᾖσι, καταστραφήσονται· τὸ γὰρ ἀνέτως ἔχειν καὶ εὐπαρρησιαστικῶς ἐν τοῖς τοιοῦτοις, πάλαι ἀπώλεσαν.

(1) Ματθ., ΚΓ', 17, 10. — (2) Σοφοκλ., Αἶαξ, στίχ. 874.

Ἑρώτησις.

Τί σημαίνει τὸ μὴ ἐλευθεροβοᾶν τὸν δούλον, ὕπερ τοῖς δού-
λικοῖς ὠνητηρίοις οἱ ταβελλίωνας ἐγγράφειν εἰώθασι;

Ἀπόκρισις.

Ἡ τῶν καταδουλουμένων ἀνθρώπων δουλεία τοσαύτον τοῖς
κεκτημένοις ἐμπέφυκεν, ὡς μὴ δύνασθαι τοὺς δούλους μὴ μόνον
ἐν αὐτοῖς τοῖς μέτροις τῆς δουλείας φωνὴν αἶρειν προσήκουσαν
εὐγενέσι καὶ ἐλευθεροῖς κατὰ τῶν δεσποτῶν, ἀλλ' οὐδ' ἂν, εἰ
καὶ ἐλευθερίας ἀξιοθεῖεν, τὴν τοιαύτην ἀναλαβεῖν φωνὴν πώποτε
ᾔθεν καὶ ἐπιτίμιον τῆς ἐλευθεροφωνίας ταύτης οἱ ἀπελεύθεροι
τῆς ἀναδούλωσιν ἐκλήρωσαντο. Καὶ μάρτυρες οἱ νόμοι οἱ παλαιοί,
καὶ αὐτὰ δὴ τὰ νεαρὰ τοῦ σοφωτάτου ἐν βασιλευσί θεσπίσματα,
ἅτινα τοὺς ἐν ἀγνοίᾳ τῶν κεκτημένων δούλους κληρικούς γεγο-
νότας, καὶ τὸ τῆς ἱερωσύνης σεμνὸν ἀξίωμα περιβαλομένους, ἢ
τὸν μοναδικὸν βίον ἀνῆρημένους, ἢ, τὸ μείζον, εἰς τὸν ἐπισκο-
πικὸν ἀναχθέντας βαθμὸν, πάλιν εἰς τὴν προτέραν τῆς δουλείας
τάξιν ἀποκαθίστασθαι διορίζονται· μηδὲν δηλαδὴ ἐκ τῶν τοιού-
των χειροτονιῶν, ἢ τοῦ μοναδικοῦ σχήματος, εἰς ἀποφυγὴν τῆς
δουλείας βοηθουμένους. Δουλοῦσθαι δὲ διακελεύονται καὶ τοὺς
συναπτομένους ἐλευθέρους οἰκετικούς προσώποις, ἐπὶ μὴ δύνη-
ται τὸ ἐλευθερία τιμώμενον πρόσωπον καταβολὴν προσομολογή-
σαι τιμῆματος, δι' οὗ ἀπολελυμένον τῆς δουλείας τὸ ὑπ' αὐτῆς
κατεχόμενον μέρος τῆ ἐλευθερία γενήσεται· ὡσαύτως δουλοῦ-
σθαι καὶ τὸ ἐλευθερίας μὲν ἀξιοθὲν παρὰ τοῦ δεσπότου μέρος
(ἀμφοτέρων δηλαδὴ ὄντων δούλων), ἀφορμὴν δὲ τὸ οἰκεῖον ποιού-
μενον ἀνετον, πρὸς τὸ ἴδιον σχῆμα τοῦ βίου ἀναρπάζειν πειρά-
σθαι τὸ καταλειφθὲν μέρος· καὶ μὴ μόνον ἐκ τῆς αὐθαδείας ταύ-
της μηδὲν ἐξανύειν, μηδ' ἰσχὺν ἔχειν ἐλευθερίαν ἑτέρῳ χαρίζε-
σθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ἐκεῖνον, ἧς ἔλαβεν, ἐκπίπτειν τιμῆς, καὶ
πάλιν ὑποκύπτειν τῷ τῆς δουλείας ζυγῷ, ἅτε δὴ γνώμῃ περι-
βρίσαντα μοχθηρᾶ χρηστὴν καὶ εὐεργέτιδα τοῦ ἰδίου δεσπότου
προαίρεσιν, καὶ τὴν ἐκεῖνου κρίσιν ἀπονοηθέντα παρὰ φαῦλον
ἠγάσασθαι, ἢν ἐχρῆν δι' αἰδοῦς ἀγειν καὶ εὐλαθείας (2). Ἀρκεί

(1) Λέοντος Νεαρὰ 0₂ 1, καὶ 1₂. — (2) τοῦ αὐτοῦ Νεαρὰ ρά;

τοῖνον ἢ τῶν τοιούτων θεσπισμάτων περίληψις τὴν τοῦ ἐλευθερο-
βοᾶν σημασίαν τοῖς ἀγνοοῦσι διαλευκᾶναι σαφῶς· ὡς ἐν κεφα-
λαίῳ δὲ εἰπεῖν, καὶ δούλος, καὶ ἀπελεύθερος, τοῦ βοᾶν ἐλεύθερα
παντάπασιν ἀπεστέρηται.

Ἑρώτησις.

Τί δηλοῖ τὸ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ κείμενον ῥητὸν, Ὑμεῖς δὲ λέγε-
τε, Ὡς ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ, Δῶρον, ὃ ἐάν ἐξ ἐμοῦ
ὠφελῆθῃς (1);

Ἀπόκρισις.

Ἐν τῇ Γεννησαρέτ γενομένου τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, οἱ ἀπὸ
Ἱεροσολύμων κατελθόντες γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, προσελ-
θόντες εἶπον αὐτῷ· Διὰ τί οἱ μαθηταί σου παραβαίνουσι τὴν
παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων; οὐ γὰρ νίπτονται τὰς χεῖρας αὐ-
τῶν, ὅταν ἐσθίωσι τὸν ἄρτον· οἱ γὰρ Φαρισαῖοι καὶ πάντες οἱ
Ἰουδαῖοι, ἐάν μὴ πυγμῆ, φησί, νίψωνται τὰς χεῖρας, καὶ ἀπὸ ἀγο-
ρᾶς, ἐάν μὴ βαπτίσωνται, οὐκ ἐσθίουσι, κρατοῦντες τὴν τῶν
πρεσβυτέρων παράδοσιν (2). Ὁ δεσπότης δὲ, τὸ κακοῦργον τῆς
γνώμης αὐτῶν εἰδὼς καὶ κακόηθες, καὶ ὅτι, φιλάργυροι ὄντες, κα-
τασπαθᾶν σπεύδουσι τὰ ἀλλότρια, τὴν παρ' αὐτῶν τοῖς μαθηταῖς
προστριβεῖσαν μέμψιν εἰς ἔλεγχον αὐτῶν ἀισχυνητῶς ἀντιπεριέ-
στησε, παραβάτας αὐτοὺς ἀποδείξας τοῦ νόμου τοῦ Μωσαϊκοῦ
φανερῶς, καὶ τῇ συγκρίσει ἐκατέρων τουτωνὶ τῶν παραβάσεων
ψηφοφορήσας βαρεῖαν αὐτοῖς τὴν κατάκρισιν. Τί γὰρ ἢ τῶν πρε-
σβυτέρων παράδοσις πρὸς τὸν νόμον Μωσαέως, ὃς, τιμᾶν τὸν πα-
τέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὸν κακολογοῦντα πατέρα ἢ μητέρα,
θανάτῳ τελευτᾶν ἐγκελεύεται (3); Οὐκοῦν δεικνυσὶν ἐντεῦθεν τού-
τους προδήλως, διὰ τὸ συστήσαι τὴν οἰκεῖαν παράδοσιν, ἀκυροῦν-
τας τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ. Ἡ παράδοσις δὲ ἦν· Ὡς ἂν εἴπῃ πῶ πα-
τρὶ ἢ τῇ μητρὶ, Δῶρον, ὃ ἐάν ἐξ ἐμοῦ ὠφελῆθῃς (4)· τοῦτο δὲ τοι-
αύτην ἔχει τὴν ἐρμηνείαν· οὗς ἂν τῶν παιδῶν εὕρισκον οἱ φα-
ρισαῖοι περιουσιαζομένους ἢ ἀπὸ κόπων ἰδίων, ἢ ἀπὸ φιλοτιμίας
τῆς τύχης, ἢ ὀθενοῦν ἄλλοθεν, ἐπαίδευσον αὐτοὺς, εὐσεβείας προ-
σχῆματι, ἀνατιθέναι τῷ Θεῷ ἢ πᾶσαν τὴν περιουσίαν αὐτῶν, ἢ

(1) Ματθ. 18, 5. — (2) Ματθ. 18, 2. — Μάρκ. 7, 3. 4. — (3) Μάρκ. 7, 10. — (4) Μάρκ. 7, 11.

τὸ πλεῖστον αὐτῆς· καὶ ἐὰν ἐνδεεῖς ἦσαν οἱ τούτων γονεῖς, καὶ ἐδέοντο τῆς παρὰ τῶν παίδων προμηθείας, ἐδίδασκον αὐτοὺς λέγειν πρὸς τοὺς γονεῖς, ὡς εὐλογόν τι καὶ ἀπαραίτητον, καὶ ἀποτρέπειν ἐκείνους δυνάμενον, ὅτι κορβᾶν, τουτέστι δῶρον ἀνατεθειμένον ἐστὶ τῷ Θεῷ, ὃ ζητεῖς ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῆναι, ἤτοι κερδᾶναι· ὡς ἐκ τούτου συστέλλεσθαι μὲν τοὺς γονεῖς, τὸν Θεὸν δεῖν προτιμᾶσθαι γινώσκοντας· τοὺς δὲ φαρισαίους ἀδεῶς τοῦ λοιποῦ κατεοθίειν τὰ δῆθεν ἀνατεθειμένα· οἷα τοὺς παῖδας μὲν ἀπατῶντας καὶ συμπείθοντας ἃ εἶχον δῆπουθεν ἀφιερῶν τῷ Θεῷ, καὶ οὕτω τοὺς πατέρας πενομένους περιφρονεῖν, πρὸς ἑαυτοὺς δὲ τὰς τῶν ἀφελεστέρων περιουσίας ἐφελκομένους διὰ τῆς φωνῆς τοῦ κορβᾶν.

Ἐρώτησις.

Αἱ παρὰ τοῦ μακαρίτου πατριάρχου Ἀντιοχείας Θεοδώρου, τοῦ ἐπιλεγομένου Βαλσαμών, γεγονυῖαι ἀποκρίσεις πρὸς τὰς ἐρωτήσεις Πιάρκου, τοῦ βσιωτάτου πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, εὐρίσκονται τινὰς παρεκβάσεις ποιούμεναι ἐν τε κανονικαῖς καὶ νομικαῖς διατάξεσι· δεῖ οὖν ταύταις προσέχειν, ἢ οὐ;

Ἀπόκρισις.

Ὁ ἱερός οὗτος ἀνὴρ, ὁ Ἀντιοχείας, τρίβων μὲν ἦν ἐς ἀκριβῆς πῶν νομικῶν καὶ κανονικῶν νομοθετημάτων, καὶ παρὰ πᾶσιν ἐν τούτοις περιεδόμενος. Τὰ μὲν τοῖς συγγράμματα τούτου, ὅσα πρὸς κανονικὰ καὶ νομικὰ λήμματα ἐξηνέχθησαν, οὐκ ἐς τὸ πᾶν ἀκριβείας ἐχόμενα καταφαίνονται, τὰ παράδοξον ἀλλ' ὡσπερ ἀνελίξεται ἐκ λήθης μάλιστα καὶ παροράσεως προϊόντα, καὶ που καὶ ἐφ' ἑαυτὰ μεριζόμενα· καὶ οὐκ ἂν τις, ἐπιστῶν τούτοις, οὐκ ἀπορήσειεν, εὐρίσκων τῇ ἐκείνου ἀκριβείᾳ τὰ ἑαυτοῦ συγγράμματα μὴ συντρέχοντα. Ἐγὼ δὲ καὶ ζῶντος ἐκείνου πολλῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει νομοτριβουμένων ἀκήκοα, ἐπιλαμβανομένων τινῶν τοῦ ἀνδρός ἐκείνου γνωμοδοτημάτων, ὡς μὴ κατὰ μοῖραν ἐξενεχθέντων, ἐν τε κανόνων ἐρμηνείαις, καὶ νόμων, καὶ ἄλλοις τοιοῖσδε συντάγμασι. Λείπεται οὖν εἰπεῖν ἡμᾶς κατὰ λόγον εἰκότα, ὡς τὰ εἰρημένα συγγράμματα ἐκεῖνον ἀναγινώσκειν χρεῶν, τὸν ἀκριβῶς τὸ πολυσχιδῆς τῆς νομικῆς ἐπιστάμενον, καὶ ἐπισημάνως ταῖς πολυειδέσιν ἐλίξσει τῶν κανονικῶν ἐγγυμνασά-

μενον περιλήψεων· ὁ τοιοῦτος ἀκριβῶς εἴσεται τό, τε ἀνεπιλήπτως, καὶ τὸ μὴ ὡσαύτως ἐν τούτοις γραφῆναι φαινόμενον· τὸν γε μὴν μὴ τοιαύτην αὐχοῦντα πείραν, μηδαμῶς αὐτοῖς ὀμιλεῖν· ἵνα μὴ κατὰ τοὺς ἀπειροτέρους τῶν ἐμπολούντων, κατ' ἴσον τοῖς χρυσαῖς καὶ ἀργυραῖς, καὶ τὰ χρυσοειδῆ, καὶ ἀργυροειδῆ, καὶ τὰ ὑπόχαλκα, καὶ καττιτέρινα ἐμπολῶν, τὴν ζημίαν καὶ εἰς αὐτὸ τὸ κεφάλαιον ὑποστῇ.

Ἐρώτησις.

Ἐμνηστεύσατό τις κόρην οὐ μετὰ τῶν συνήθων ἱερῶν εὐχῶν, ἀλλὰ διὰ συναιρέσεως καὶ συμβολαίων γραφῆς· ἔξεστιν αὐτῷ συζευχθῆναι τῇ αὐταδέλφῃ τῆς τοιαύτης κόρης, ὡς τεθνηκυίας, ἢ οὐ; Ἄλλος δέ τις τὸν αὐτὸν τρόπον γυναῖκα μνηστευσάμενος, ἄλλην ἠγάγετο, θανούσης ἐκείνης· ἄρα οὖν οὗτος ὡς δίγαμος λογισθήσεται, ἢ οὐ;

Ἀπόκρισις.

Δύο εὐσεβῶν βασιλέων νεαραὶ νομοθεσίαι, ἡ μὲν προγενεστέρα, ἡ τοῦ σοφοῦ δηλαδὴ Λέοντος (1)· ἡ δὲ, μεταγενεστέρα, ἡ τοῦ Κομνηνοῦ Ἀλεξίου (2), τὰ περὶ τῶν μνηστειῶν καὶ τῶν γάμων σοφῶς τε καὶ φιλοθέως πρὸς εὐκοσμίαν τοῦ χριστιανικοῦ πολιτεύματος διετρέψαν, ἀναπληρῶσασαι καὶ τὸ τῶν παλαιῶν νόμων τῶν περὶ τούτων κειμένων ὑστέρημα· οὐδὲ γὰρ ἐπ' ἀθετήσεσι καὶ ἀργίᾳ ἐκείνων καθολικῇ τὰς ἑαυτῶν διατάξεις ἐξήνεγκαν. Ἐκεῖνοι μὲν οὖν καὶ ἐν ἑπταετείᾳ ἡλικίᾳ, καὶ συναιρέσει μόνῃ καὶ γραφῇ συμβολαίων τὸ κῦρος ἐχαρίζοντο ταῖς μνηστεύσεσιν, καὶ πλέον οὐδὲν τούτων περιεργάζοντο· αἱ ἀναγεγραμμένα δὲ νεαραί, καὶ τὸν χρόνον τῆς ἡλικίας τοῦ τε μνηστῆρος καὶ τῆς μνηστῆς ἐπὶ τὸ πολλῶν πλέον ἐκτείνασαι ὠροθέτησαν, θεσπίσασαι, τὸν μὲν ἄρρενα, τὸν τεσσαρεσκαιδέκατον ἐνιαυτὸν, τὴν δὲ θήλειαν, τὸν τρισκαιδέκατον συμπληροῦν· τὴν μνηστεύσεσιν δὲ οὐχ ἐτέρῳ τινὶ τρόπῳ, ἀλλ' ἱεροτελεστίᾳ βεβαιουῖσθαι διετάξαντο· ὡς τὸ ἄλυτον ἐντεῦθεν, κατὰ τὸ τοῦ γάμου προνόμιον, καὶ ταύτην αὐχεῖν· καὶ τὴν μὴ οὕτω προβάσαν μνηστεύσεσιν, ἀνυπόστατον, καὶ ὡς μηδὲ γεγονυῖαν λογίζεσθαι. Οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ τὴν περὶ τῆς δηλωθείσης ἑπταετίας παλαιᾶν νομοθεσίαν ἀργῆσαι καθόλου, τὸ

(1) Ζῆται σελ. 241 τοῦ τόμου τούτου. (2) Ζῆται σελ. 288 τοῦ τόμου τούτου.

ἐνεργὸν δὲ καὶ ταύτην ἔχειν ἐκ μέρους ἐθέσπισαν· οὐχ ὥστε καὶ ἀπαρτίζειν τελείαν μνηστείαν, ἀλλὰ μόνον κρατύναι τὰς περὶ μνηστείας λογοποιίας, ὡς ἀνθρώπων ἀπλῶς ἀρεσκείας κατησφραλισμένας ἐπερωτήσεσι· καὶ πρὸς γε κωλύειν εἰσερχεσθαι ἐπὶ τὴν ἀποζυγεῖσαν μνηστὴν τὰ ὠρισμένα καὶ ἐκπεφωνημένα συγγενικά πρόσωπα, εἴτε ἐπὶ τοῦ ἐβδόμου, εἴτε ἐπὶ τοῦ τρισκαιδεκάτου ἐνιαυτοῦ ὁ τῆς μνηστείας συνέστη λόγος, καὶ ἡ ταύτης διαζυγή. Τοῖνον καὶ οἱ μνηστῆρες, περὶ ὧν ἠρώτησας, ὁ μὲν πρῶτος, εἰ μὲν ἐπταετῆς ἦν ἡ κόρη, ἢ ἐπέκεινα, ὁπότε κατὰ συναίνεσιν μόνην ἢ μέσον τούτων προέβη μνηστεία, κωλυθήσεται τὴν αὐταδέλφην ταύτης κατὰ τὸν νόμον εἰς γυναῖκα λαβεῖν, θανούσης δὲ δλονότι ἐκείνης· εἰ δὲ ἐλάττων ἐτύγχανε τῶν ἐπτὰ (ἐν τοιαύτῃ γὰρ ἡλικίᾳ οὐδὲ διὰ μόνης συναίνεσεως μνηστεία ὅλως συνιστάμενη ἐπιγινώσκειται), ἀμέμπτως καὶ ἀκατηγορήτως αὐτῇ συζευθήσεται· τοὺς χρονικοὺς γὰρ ὅρους τῶν νόμων οὔτε καινίζειν, οὔτε ὑπερβαίνειν δυνάμεθα· ὁ δὲ γε δεύτερος, ἐπειδὴ τῇ συναίνεσει τῆς μνηστείας ἢ συνήθης ἱεροτελεστία, ὡς ἡ ἀφήγησις, οὐκ ἐπικολούθησε, οὐδαμῶς ὡς δίγαμος λογισθήσεται· γάμον γὰρ οὐ λογοπραγία συνίστησιν, ἀλλ' οὐδὲ φανερά ἢ λαθραία συνάφεια, (πορνεία γὰρ ἐστὶν αὕτη), εὐχῶν δὲ ἱερῶν ἐπιδαι, καὶ τὰ ταύταις ἀκόλουθα. Πῶς δὲ καὶ λογισθήσεται δίγαμος, ἢ ὀνομασθήσεται ὁ μὴ γάμου πεπειραμένος, τοιαύτοις προνομίοις ἐγκοσμούμενου; Καθόλου δὲ τὰ τῶν συναίνεσεων μόνων, ὡς ἐν κεφαλαίῳ εἶπεῖν, ἐπὶ τε συστάσει μνηστείας, καὶ ἐπὶ γάμου λύσει, τὸ ἀπρακτὸν ἐκ τῶν διαληφθεισῶν νεαρῶν διατάξεων ἀπηνέγκατο, εἰ καὶ ἐπὶ τῶν πρεσβυτέρων νομοθεσιῶν τὸ κράτος ἐκέκτηντο.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΧΩΜΑΤΗΝΟΥ (1).

Α'. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΤΟΥ ΧΩΜΑΤΗΝΟΥ

Ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας,

Περὶ βαθμῶν συγγενείας (2).

Ο ΜΕΝ λόγος, ὃν ἠτήσω ἡμῖν, τιμιώτατε δέσποτα, καὶ τῶν ἀληθῶς προσγενῶν τὰ λίαν ὑπερέχοντά τε καὶ κράτιστα, οὐκ οὐκ ῥάδιος οὐδὲ εὐχερῆς, μᾶλλον δὲ πολλῆς δέβμενος τῆς ἐπιστημονικῆς ἐκ τῶν τοῦ νόμου ἀκριβοσμῶν καὶ πείρας, καὶ γνώσεως, εἰς τηλεφανῆ τούτου σαφήνειαν καὶ παράστασιν, διὰ τὸ κατ' αὐτὸν ποικίλον τε καὶ πολυσχιδῆς· ἐνθεν καὶ ἀνεβαλόμην τὰ πλεῖστα πρὸς τὸ ἐγχείρημα. Ἐπεὶ δὲ καθάπαξ γίνεσθαι σοὶ πειθήνιοι ἐν ἑαυτοῖς ἐκυρώσαμεν, διὰ τε τὸ τῆς συγγενικῆς οἰκειότητος ἀπαραίτητον, καὶ διὰ τὴν θεῖαν ἐντολήν τὴν τῷ αἰτοῦντι πᾶν ὀτιοῦν δοῦναι διακελεύουσαν· τούτου δὲ ἕνεκα τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ θαρρήσαντες, τῷ καὶ τοῖς ἀσφοῖς καὶ ἀγραμμάτοις σύνεσιν καὶ σοφίαν τελείαν παρέχοντι καὶ λόγον ἐν ἀνοιξί τοῦ στόματος, οὐκ ἀποδυσχεραίνομεν πρὸς τὸ αἴτημα, σαφῶς εἰδότες ὡς εἴπερ τις ἡμᾶς ἀμαθείας καὶ τόλμης ἐγγράψαιτο, διὰ τὸ τῆς λέξεως ὁμοῦ ἀκαλλῆς, καὶ τῆς ἐννοίας τὸ ἀτελές, συγγνώμων αὐθις ἐστὶ ἡμῖν, ὡς οὐκ ἀφ' ἑαυτῶν ὀρηθεῖσι πρὸς τὸ ἐγχείρημα, ἀλλὰ τὸ τῆς ἀκραίφνουσ συγγενείας καὶ εἰλικρινοῦσ διαθέσεως εἰσπράττουσιν. Ἀλλ' ἐν τούτοις μὲν τὸ λόγου προοίμιον· ἀρκτέον δὲ τὰ τῆς αἰτήσεως οὕτως. Ἰθέλησας μαθεῖν ἐξ ἡμῶν, ὅπως τε τὰ τοῦ γένους βαθμιδοῦνται πρόσωπα, καὶ τίνα μὲν ἐκ τούτων πρὸς κοινωνίαν γάμου κωλύονται· τίνα δὲ αὐθις παραχωροῦνται συνάπτεσθαι, ὡς ἀνεπιτήμητα. Καὶ δὴ κατὰ τὴν ἐνοῦσαν ἡμῖν γνῶσιν καὶ πείραν, τοῦ Θεοῦ διδόντος ἰσχύν, ἐκ τῶν νομικῶν ἐδαφίων τὰ λεχθη-

(1) Δημήτριος ὁ Χωματηνός, ἀρχιεπίσκοπος Βουλγαρίας, σύγχρονος τῷ Ἰωάννῃ Κίτρου, ἔζη περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς δεκάτης τρίτης ἀπὸ Χριστοῦ ἑκκτονταετηρίδος. — (2) Ὑρα Βαλασμ. εἰς Νομοκάν. Τίτ. ΙΓ'. κεφ. 6'.